

ra per *estancar* TANCAR) [1292]: «navem --- S. Mª de Natzaré bene *stanyam*, paratam et exercitam pro faciendo viatico a Barchinona ad civ. Sibiliae», 1292; «navem --- bene *stanyam* id., id.», 1294 (contractes navals barcelonins, Ant. de Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, 68, 72); «si algun senyor de nau o leny haurà noliejada la sua nau o lo seu leny a alguns mercaders, si --- haurà a carregar de vi --- deu-la fer omplir a sos mariners --- e axí plena d'aygua deu-la mostrar als mercaders --- aquella stiba --- si-ls sembla *stanya* --- e si los mercaders --- diran que la tendran per *stanya* ---», *Consolat* (Pard.), § 160, p. 181; «sia regonegut la nau --- que sia bé *esta<n>yam*, ross., 1394, i anàlogament 1395 i 1396 (*InuLC*). Cultismes deriv. del baix llatí *stannum*: *Estannat*; *estànnic*; *estànnós*; *estànnifer*.

ESTANY II, nom català normal dels llacs (llevat els de vasta extensió), del ll. STAGNUM 'bassal', 'piscina', 'tota estesa d'aigua'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«En un *estany* havia un agró acostumat de pescar longament», «aquells pescadors són savis maestres de pescar, car null peix no-ls pot scapar, e pendran tot lo peix d'aquest *estany*», «una vila qui ha nom Tibalbert --- lo flum de Damiata --- en aquella terra ha una illa en mig-loc de un gran *estany*, e 'n aquella illa està un drac al qual fan sacrifici ---», Lull (*Merav. O. C. I*, 212, 213; *Blanq.*, *NCl. II*, 214.22), on com es veu Lull ho aplica fins i tot a un dels llacs de l'Alt Nil. «Una barca a la gola del *estayn* del almarge ---», *Jame I* (*Cròn.*, Ag., 343). També en Muntaner, *BMetge*, etc., sempre mostrant consciència que és el nom normal en la llengua per a tota estesa gran d'aigua circumdada de terra; «*estany de aygua* de hon hixen rius: *lacus*; *estany de aygua morta*: *stagnum*», *OPou* (*Th. Pu.*, 67-8).

Segueix avui essent el nom general, en la llengua popular i en la literària, de l'estesa d'aigua circumdada de terra, sigui mitjana o gran (si és petita, en català, és *estanyol*), llevat només de les vastes concentracions d'aigua dels Alps, Rússia, Amèrica, Àfrica (en terra nostra no n'hi ha), úniques a les quals es pot aplicar en català el llatí *llac*; la gent ciutadana que allò ho anomena *llac* (o *lago*!) comet un greu barbarisme: en dir, p. ex., *els llacs dels Pirineus*; un estrangerisme, per calc del castellà i el francès, que traïx, ultra la ignorància, lamentable menyspreu i falta de respecte per la nostra llengua. Continua així en ús en tot el domini (fins a les Balears i Eivissa, PzCabr.) i no cal dir que fins als últims límits pirinencs: *Estany de la Lladura* en el Capcir, *Estany de Lanós* a Cerdanya, els tres estans de *Tri-staina* a Andorra, els innombrables del Pallars Superior, de Boí i de les Malcides. I segueix per terra occitana, i amb pronúncia, ben distinta, de *-nh* (-y en tot el domini gascó i les altres zones on la y és manté diferent de les altres finals nasals, formes i grafies com *estanc*, *-tan*, no sorgeixen allà fins cap al Roine baix i alt (Ardecha, *VKR* ix, 345, car *la(c)*) a l'altre vessant pirinenc és també francesisme.

DERIV.: *Estanyar-se* [Lab. 1839]; més rarament tr.:

«branca d'un torb de brases, arrasador, *estanya* / la conca ab sos vilatges, la terra ab sos pinars: / fins les marines vores, franja d'argent d'Espanya, / les renillantes ones pledegen a les mars», *Atl. I* (56); sobre-tot en participi: «aigüerols erigats de canyissos, camps *estanyats* que l'aigua només cobreix arran de les més altes terrosses, xopolls de fang d'on es lleva una fetor ---», Coromines (*Prometeu*, xi, ii, p. 188); «més val no passar-hi, que és un camp ben *estagat*» *Orís*, 1954; «*estagá* 'l cànem» 'posar-lo en remull en la bassa' Ferrera de Pall. (1934); +*estanyat* 'camp inundat': «tal indret estava fet un *estanyat*» Prat de Llobregat (1932). +*Estanyar* m. collectiu: *l'estanyà(r) del Prat de Llobregat. Estanyant; estanyer; herba estanyera. Estanyol* 'estany petit (de muntanya, de parc, etc.)' [988] en dues escriptures ross. d'aquella data: «ipso *stanyol* qui ---», «de *Staniol Ardebuso*» (Colle. Moreau, *B. Nat. P.*, relatiu a Baó); *stagneolum *AlcM* és en macarrònic, no llatí; general en els Pirineus (des dels *estanyols* de Cadí, al peu de la Pica de Canigó, fins als de Fontjanina, Vallhiverna i Estòs, a les Malcides); algun de no tant petit és qualificat d'*estanyola* («la *stayóla* d'Estany-Cerull alguns anys s'ha enxugat», *Espot*, 1959).

Estat(al)atxada, *V. estabeig* *Estapolany*, *V. estopa* *Estaquerol*, *estaquet*, *estaqueta*, *estaquilla*, *estaquiro*, *V. estaca*

ESTAR, del ll. STARE 'estar dret', 'estar-se ferm', 'estar immòbil'. □ 1.ª doc.: orígens.

«Per aquels dos besans deg ésser perdut en infern, e *estec-ne* 30 dies en penas», *Hom.*, 5v2; «estaven los bons homes a la casa d'En G. M^a, e trasc-<n>-los hom de aquela casa lo dia de Sen Felit, e mès-los hom en cela d'En R. de Serres; e vengren tres e foren cinc, e *estegren-i* .viii. dies, e depuis, aquels tres tornaren-se-n a Josas», doc. Alt Cardener a. 1250 (PPujol, *Docs. Vg. Urg.* xv, 75). La massa de dades i idees que tinc aplegada relativa a aquest mot pertany a la *Gramàtica Històrica*, i per a aquesta obra la deixo; cf. també una útil llista de cites d'escr. Renaix. en el *DBal*. No faig altra excepció que un parell de cites medievals per il·lustrar usos que vulgarment s'han cregut d'aparició moderna.

Estar-se 'romandre en un alberg, restar en un paratge, residir-hi': «esdevenç-se que un jorn él *s'estava* en sa tenda ---», «un dia que lo rey d'Aragó *se stava* dins sa tenda al coll de Panissàs ---», *Desclot* (§§ 89, 144, *NCl. III*, 93.12; *IV*, 160.6). «Per ço que cascú entena les grans gràcies que Déu féu al senyor Rey En Jacme d'Aragó en sa vida, vos en vull dir partida, sumàriament; que no ho vull tot comptar per orde: e per ço *me-n stic* com ja se-n són feyts molts llibres de la sua vida ---», *Muntaner*, § 15.

DERIV.: *Establa* (o *estable*) [S. XIII] del ll. STABŪLUM i el seu plural STABŪLA 'lloc on hom s'està', 'estatge dels animals', 'establa': «remembrem lo fel --- ab lo qual fo abeurat nostre spos J. Cr. --- *l'estable* on volc néixer, per ço que-ns donàs eximpli ---», «en la